

๑๐. พิธีผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิต

ความหมายของคำว่า “สีมา”

- คำว่า “สีมา” คือ เขตแดนที่สงฆ์กำหนดขึ้นเพื่อเป็นที่ทำสังฆกรรม เช่น สวดพระปาฏิโมกข์ การให้อุปสมบท, การปวารณาออกพรรษาและการกรานกฐิน เป็นต้น

พุทธประสงค์

- เพื่อให้พระสงฆ์มีความพร้อมเพรียงกันในการทำทุก ๆ อย่าง

ประเภทของสีมา มี ๒ ประเภท คือ

๑. ัฒชาสีมา คือ สีมาเล็ก (สีมารอบโบสถ์)
๒. มหาสีมา คือ สีมาใหญ่ (สีมารอบกำแพงวัด)

ขอบเขตของสีมา

๑. ขนาดเล็ก จุพระสงฆ์ได้ ๒๑ รูป นั่งในระยะห่างกันพอสมควร
๒. ขนาดใหญ่ต้องไม่เกิน ๓ โยชน์ (ปัจจุบันไม่มี)

ชนิดของสีมา มี ๒ ชนิด คือ

๑. พันธสีมา สีมาที่ผูกแล้ว

๒. อพันธสีมา สีมาที่ไม่ได้ผูก

ก. คำว่า “สีมาที่ผูกแล้ว” หมายถึง สีมาที่ได้ทำกรรมวิธีตามลำดับ คือ

- ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตที่ดินที่จะผูกเป็นสีมานั้น ให้เป็นสิทธิแก่พระสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า “วิสุงคามสีมา” ก่อน

- ประกอบพิธีสงฆ์มีสวดถอน, ทักนิมิต สวดสมมติ สวดบัญญัติ แล้วฝังลูกนิมิตเป็นเครื่องหมายเขตลงไว้

ข. คำว่า “สีมาที่ไม่ได้ผูก” มีกำหนดไว้ ๒ แบบ คือ

- กำหนดตามที่ได้รับพระบรมราชานุญาต ซึ่งเรียกว่า “วิสุงคามสีมา” คือเขตที่แยกจากบ้านไม่ใช่เขตบ้าน

- กำหนดเอาตามเขตบ้านที่กัญญาเข้าไปอาศัยอยู่ ซึ่งเรียกว่า “คามสีมา” คือเขตบ้าน

ลูกนิมิต - วัตถุที่ใช้เป็นเครื่องหมายแนวเขต เรียกว่า “นิมิต” ในบาลีระบุไว้ ๘ ชนิด คือ ภูเขา ศิลา

ป่าไม้ ต้นไม้ จอมปลวก หนทาง แม่น้ำ และน้ำ ส่วนที่ใช้ในปัจจุบัน คือ “ศิลา” (ก้อนหิน) เป็นพื้น โดยเอาศิลามาสกัดให้เป็นก้อนกลม ๆ เรียกว่า “ลูกนิมิต”

สมานสังฆวาสหรือพันธสีมา

- สีมาที่คณะสงฆ์ได้รับพระบรมราชานุญาตเขตกำหนดให้เป็น “วิสุงคามสีมา” แล้วมากำหนดสวดถอน ทักนิมิต สวดประกาศ โดยมีลูกนิมิตเป็นเครื่องหมายสมบูรณ์นี้เรียกว่า “สมานสังฆวาสสีมา” แปลว่า “แดนมีสังฆวาสเสมอกัน” ก็ได้ เรียกว่า “พันธสีมา” แปลว่า “แดนที่ผูกแล้ว” ก็ได้

- กิษุผู้อยู่ในเขตนี้ มีสิทธิในอันที่จะเข้าอุโบสถปวารณาและสังฆกรรมอื่น ๆ ร่วมกันเข้าประชุมเป็นสังฆเรียกว่า “สงฆ์ผู้พร้อมเพรียง” มีอำนาจทำสังฆกรรมต่าง ๆ ได้โดยสมบูรณ์

วิธีผูกพันธสีมาฝังลูกนิมิตในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

๑. เขตที่จะผูกเป็นพันธสีมานั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากทางบ้านเมืองดังกล่าวแล้วก่อน
 ๒. เมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตแล้วที่ตรงนั้นก็เป็นที่ตั้ง “วิสุทคามสีมา” พระสงฆ์มีสิทธิเต็มในที่นั้น ในอันที่จะทำพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนการที่ปลูกฝังเป็นโรงขึ้นก็เพื่อกันแดดกันฝน จะสร้างด้วยไม้หรือก่ออิฐถือปูน หรืออิฐดินเผาอย่างไรสุดแล้วแต่ทุนทรัพย์และความสามารถของเจ้าภาพผู้สร้าง
 ๓. เมื่อได้ก่อสร้างเป็นโบสถ์ หรือพระอุโบสถ (พระอารามหลวงเรียกว่าพระอุโบสถ) เสร็จแล้ว ชั้นต่อมา ก็คือ มีพิธี “ผูกพันธสีมา ฝังลูกนิมิต” สิ่งที่จะต้องเตรียมออกหน้าออกตาก็คือ “ลูกนิมิต” และหลุมที่จะฝังพร้อมด้วยการเชิญบุคคลผู้ใหญ่ที่จะเป็นผู้ตักลูกนิมิต
 ๔. เมื่อเตรียมทุกอย่างเรียบร้อยแล้วก็นิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีสวดถอน, ทักนิมิต สวดสมมติ สวดประกาศสีมา เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจของสงฆ์โดยเฉพาะส่วนของภุคคหบดีเป็นผู้ให้การสนับสนุนและอุปถัมภ์บำรุง
 ๕. งานพิธีดังกล่าวนี้ส่วนมากวันแรกมักจะเป็นพิธีเปิดงานโดยเชิญท่านผู้มีเกียรติเป็นประธานเปิดนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์หรือเจริญชัยมงคลคาถา ต่อจากนั้นบางวัดก็มีงาน ๓ วัน ๓ คืน บ้าง ๗ วัน ๗ คืน บ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนปิดทองลูกนิมิต, และหย่อนหลุมลูกนิมิต กลางคืนมีมหรสพสมโภช
- อนึ่ง ลูกหินที่เรียกว่า “ลูกนิมิต” นั้น นอกจากจะฝังรอบโบสถ์หรือพระอุโบสถแล้ว มักฝังที่กลางโบสถ์หรือพระอุโบสถด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สวดทักลูกนิมิตตามทิศต่าง ๆ เสร็จแล้วพระสงฆ์ได้มาประชุมกันสวดประกาศขอบเขตสีมาในที่นั้น
- ส่วนวันสุดท้ายของงานมักจะเป็นวัน “พิธีตักลูกนิมิต” โดยเชิญท่านผู้มีเกียรติเป็นประธานฯ มักจะเชิญ ๕ ท่าน ให้ประจำลูกนิมิตท่านละลูก โดยมีวิธีปฏิบัติโดยสังเขปดังต่อไปนี้